

Elmalı definesi elden gidiyor

ÖZGEN ACAR

NEW YORK — Türkiye, Amerika'ya kaçırılan Elmalı Definesi'ndeki sağlam ve güçlü yasal dayanağını, Kültür ve Dışişleri Bakanlıklarının ilgili dairelerinin beş aylık ihmalinden dolayı yitiriyor. Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek'in "**Pazarlık yok**" demesinden bu yana üç ay geçtiği halde, bugün defineyi elinde bulunduran Amerikalı ortaklara "**pazarlık**" ya da "**mahkeme**" seçeneklerinden biri hâlâ bildirilmedi.

1984 yılında Antalya'nın Elmalı ilçesinin Bayındır köyünde bulunan toplam 26 kilo ağırlığındaki 1900 antik Yunan gümüş sikkesinden oluşan "**yüzyılın definesi**" önce Münih'e kaçırılmıştı. Define daha sonra iki parti halinde Amerikalı işadamları, milyarder **William Koch**, Türk hükümetinin finans danışmanı **Jonathan Kagan** ve sikkebilimci **Jeffrey Spier**'e Boston'da 3.5 milyar dolara (yaklaşık 10 milyar liraya) satılmıştı.

Türk hükümeti her nedense, tüm ayrıntılarını haziran-temmuz 1988'de belgeleriyle açıkladığımız bu olay ile ilgili davayı bu tarihten tam bir buçuk yıl sonra ve zamanaşımının dolmasına birkaç gün ve Amerikan yılbaşı tatilinin başlamasına da bir saat kala, 29 Aralık 1989 cuma günü açabilmişti.

Davanın açılmasından sonra

Koch ve ortaklarını temsilen "**bir Türk aracı**" şubat ortalarında Ankara'da Dışişleri Bakanlığı nezdinde bir "**sondaj**" yaparak, "**sorunun mahkeme dışında ikili görüşmelerle çözülme olasılığını**" araştırmıştı.

İlk görüşme ve koşullar

İlke olarak "**Türkiye'nin iyniyetini gösterme**" amacıyla bu yaklaşım benimsenince, tarafların avukatları ve Türk başkonsolosluğunun bir diplomatı 15 martta New York'a "**gayri resmi**" nitelikte ve "**hiçbir bağlayıcı**" tarafı olmayan ve "**mahkeme sürecini etkilemeyen**" bir görüşme yapmışlardı.

Gerek Koch kampından, gerek bu definenin dışındaki bir koleksiyondan gelen bir başka "**Atina dekadrahmisi**"nin üç hafta önce satıldığı müzayede salonundaki bazı sikke tüccarlarından, benim ve ayrıca Ankara'daki ilgili bakanlık yetkililerinden arkadaşımız **Mustafa Balbay**'ın derlediği bilgilere göre bu görüşmede Amerikalı ortaklar, davacı Türk hükümetine özetle şu önerileri getirdiler.

1. Defineyi elbette Türkiye'ye geri veririz. Ancak bugünkü değeri ile... (Altı yıl önce 10 milyar liraya alınan definenin bugün değeri 27 milyar lira olarak tahmin ediliyor.)

(Arkası 19. Sayfada)

'Elmalı' elden gidiyor

(Başarafa 20. Sayfada)

2. Türkiye'nin bunu ödeyecek parası yoksa, bir bölümünü peşin para, bir bölümünü de hammadde olarak kabul ederiz. (Aynı zamanda Türk hükümetinin finans danışmanı olan üç Amerikalı ortak birinin bu sorunun yanıtını görevinden dolayı çok iyi bildiği anlaşılıyor.)

3. Definenin karşılıklı anlaşmaya varılacak bölümünü Amerika'da ahkoyar, geri kalanını Türkiye'ye veririz. Bu takdirde:

a) Ahkonulan kısım karşılığında Türk müzelerinin bakımı ile personelinin eğitimine katkıda bulunabiliriz.

b) Türk müzelerinin elinde bulunan bol sayıdaki değişik definelereki sikkelerle, örneğin "Podalia Definesi"nin bir bölümü ile takas edebiliriz. (Elmalı'nın antik dünyadaki adı Podalia'dır. Elmalı'da 1957 yılında 1.600 gümüş sikkeden oluşan bir başka define daha bulunmuştu. "Podalia Definesi" adı verilen bu buluntudan ancak 510 kadarı Türk hükümetinin eline geçmiş, ötekiler Yunanistan üzerinden Avrupa'ya kaçırılmıştı. İkisi sikkeli olan üç Amerikalı ortak, bu 510 Likya sikkesinden bazıları ile Elmalı Definesi arasında takası öneriyor.)

Amerikalı ortakların "uzlaşma önerisi" haberinin 31 martta gazetemizde koşullara yer verilmeksizin, sadece böyle bir önerinin yapıldığının yayımlanması üzerine, ünlü Türk arkeologları "Define için pazarlık yapılmamalı" yolunda tepkilerini açıklamışlar ve pazarlığa şiddetle karşı çıkmışlardı. Bunun üzerine Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek "Pazarlık yok" yanıtını vermişti.

Amerikalıların "uzlaşma" önerisinden beş ay, bakanın bu açıklamasından üç ay geçtiği halde, davalı tarafa "ikili görüşmeye hazırız" ya da "mahkemeye devam" yolunda herhangi bir yanıt iletilmedi.

"Koch kampından" bir yetkili dün telefonla beni arayıp şöyle konuştu:

"Konuyla başından beri yakından ilgilendiğinizi ve izlediğinizi

biliyoruz. Önerilerimizin beş aşağı beş yukarı ne olduğunu da biliyorsunuz. Bu demek değildir ki, bu önerilerle sınırlı kalacağız. Her türlü öneriye açık olduğumuzu da Türk hükümetinin avukat ve temsilcilerine söyledik.

Ancak bu kadar zamandır temsilcilerinizden bir yanıt alamadık. Avukatlarınıza telefonla durumun ne olduğunu nezaket kuralları çerçevesinde sorduk. Onlardan da tatmin edici bir yanıt alamadık. Ankara'nın bu sükunluğunu siz nasıl yorumlayıp değerlendiriyorsunuz?"

Ben de kendilerine, "Kültür ve Dışişleri Bakanlıklarının konuyla ilgili yetkililerinin nisan sonunda 11 günlük şeker bayramı tatili, ardından mayıs sonu ve haziran ayı boyunca Avusturya, Japonya ve Avustralya'da kültürel sergilere katılm ve daha sonra da temmuzun ilk haftasında dokuz günlük kurban bayramı tatili nedeniyle 27 milyar lira değerindeki yüzyıl definesini düşünmeye zamanlarının olmadığını, yetkililerin gündemlerinde şimdilik başka uluslararası sergi ve bayram tatili olmadığını, bu nedenle yanıtın önümüzdeki birkaç gün içinde çıkmasının olası olduğunu, bunun herhangi bir artıniyet taşımadığını" söylemekle yetindim. Berek Koch kampındaki muhatabım "ya yaz tatiline çıkarlarsa ne

olur" diye sormadı.

Öte yandan, anımsanacağı üzere "Karun Hazinesi" davasında eserlerin Türkiye'den gittiği kanıtlandığı halde bu hazineyi elinde tutan New York Metropolitan Sanat Müzesi, davanın "zamanasına" uğradığı gerekçesiyle "usul açısından" Türkiye'nin isteminin reddini istemişti. New York Federal Mahkemesi, sonbaharda "zamanasının varlığı ya da yokluğu" konusunda karar verecek.

Eğer mahkeme, müzenin istemini kabul edecek olursa Türkiye bu konuda Türk hükümetlerinin ihmalinin acısını çekecek. Çünkü mahkemenin kararı "her ne kadar bu hazine Türkiye'den gelmişse de şimdiye kadar aklınız neredeydi" çerçevesinde olacak. Mahkeme Türkiye'nin istemini kabul ederse "müzenin kötü niyetle davrandığına" karar vermiş olacak.

Ayrıca iç savaş yaşayan Lübnan hükümeti bile bu yılın başında 70 milyon dolar (yaklaşık 190 milyar lira) değerinde olup, New York'ta Sotheby's müzayede salonunda sergilenen ve daha sonra İsviçre'de açık arttırmaya çıkması öngörülen "Sevso Hazinesi"nin satışını mahkeme kararı ile durdurmuştu.

Buna karşılık Türk hükümeti Karun Hazinesi için tam 20 yıl

bekledikten sonra, Elmalı Definesi için de 1.5 yıl sonra Amerika'da dava açmıştı. Kültür ve Dışişleri Bakanlıklarının önünde boylesine canlı ve somut örnekler bulunduğu halde, Elmalı Definesi ile ilgili davayı zamanasının dolmasına birkaç saat kala açması ve şimdi de karşı tarafa beklediği yanıtı beş aydır vermemesi, konu ile ilgili çevrelerde kaygı ve kuşku yaratıyor.

New York'taki Türk Başkonsolosluğu yetkilileri ile Türk hükümetinin avukatları "Ankara'dan gelen talimata göre hareket edeceğiz" demekle yetinmiyorlar.

Buna karşılık bu tür davalara giren Washingtonlu bir hukuk bürosunun bir avukatı, "Durum anlattığımız gibiyse, çok güçlü ve sağlam yasal dayanaklarını Türk hükümeti yitiriyor, hakk davasındaki etkinliği zayıflıyor demektir. Dava Boston'da ve Boston da Amerika'da olduğuna göre dava da bu ülkenin yasaları uygulanacak demektir. Amerikan yasalarına göre 'iyiniyet bildirimi' içeren bu öneriye karşı 'kasıtlı ihmali göstermekle' Ankara karşı tarafın eline büyük koz veriyor. Daha önce Karun davasında Türk hükümetini temsil etmek için New Yorklu ortaklarımızla Ankara'ya başvurmayı düşünmüştük. İyi ki başvurmamışız" dedi.